

Kapitali 10. NAKORSAT EQQARTUUSIVEQARFINNUT IKIUUTTARNE-RAT

Pisariaqartitsineq naapertorlugu suliani eqqartuussiveqarnikkut peqqinnissakkullu naliliivigisassani, Nunatsinni Nakorsaaneqarfik oqartussanut ikiuuttarpoq. Tamatuma saniatigut apeqqutinik eqqartuussiveqarnermut peqqinnissaqarfimmullu tunngasunik nakorsanik siunnersuillunilu ilitsersuisarpoq.

Eqqartuussiveqarnermut tunngatillugu inunnik misissuisarneq, aqqusinermi angallannermut ataataarsui-nemullu atatillugu aaviisarneq toqusunillu misissuisarneq sinerissami peqqissaaviit nakorsaannit isumagine-qartarput. Toqusut ammarlugit misissugassat Danmarkimit aggersakkanit eqqartuussivinnut politeeqarner-mullu atatillugu misissuisartunit suliarineqartarput. Peqqarniiserfigineqarsimasut pinngitsaalillugillu atoqatigi-neqarsimasut sinerissami peqqissaaveqarfinni nakorsanit misissorineqartarput. Toqussutaasimasup suunera-ta nalunaarnissaanut atugassatut toqusut uppersaataat attestit tamarmik Nunatsinni Nakorsaaneqarfim-mut nassiunneqartarput.

Pisariaqarpat paasissutissat tamakkiisut nalunaarsimanissaat anguniarlugu, Danmarkimi Peqqinnissakkut Nakkutilliisoqarfimmut kisitsisit suliarineqarnissaannut nassiutsinnagit, toqusimasut uppersaataat attestii iluarsineqarsinnaapput.

2009-mi inuit 25-t ajunaarnikkut toqquteqarput. Toqumik kinguneqartumik ajunaartarnerit amerlasuut kinngu-soqarneranik allamilluunniit angallammi ajutoormik kinguneqartumik pisarput.

Ukiup siulianut (taamani 40-sunut) sanilliullugu imminortut 2009-mi amerlerialaarput. Amerlassutsilli ikittunnguupput, ukiumiillu ukiumut taamaattut annertuumik allannguuteqartarsinnaasarlutik. Imminortartut amerlas-susaat kinguliani takussuserneqarput. Angutilli inuusukaat 25-t inorlugit ukiullit akornanni qulit imminorput, arnani tallimaallutik. Taamaalluni imminortut amerlassusaasa katinneqarneranni inuusukaat imminortut 37,5 %-iupput. Taakkua europami innuttaasut ukiuinut agguataarinernut annertuumik nikingassuteqarput, Euro-pami pingaartumik pisoqasaajunerusut isumatsannertik pissutigalugu imminortarmata. Taamaalluni Kalaallit Nunaanni imminortarnerit angutini inuusukaani akulikinnerusarpoq.

2009-mi Nunatsinni Nakorsaaneqarfik kørkortinut tunngassuteqartunik suliassanik sisamanik ataataarsui-nermilu aalajangikkanik 40-nik suliaqarpoq Retslægerådimit nassiunneqartunik.

Takussutissiaq 29	Peqquteqanngitsumik toqusut tamarmiusut procentinngortinneqarnerat									
	2001 - 05		2006		2007		2008		2009	
	*Amer-lassut-sit	%	Amer-lassut-sit	%	Amer-lassut-sit	%	Amer-lassut-sit	%	Amer-lassut-sit	%
Ajunaarnerit	35	8	29	6	34	7,3	20	4,6	25	5,6
Imminornerit	50	11	58	13	39	8,4	36	8,2	40	12,7
Toqutsinerit	8	2	8	2	9	2,0	6	1,4	7	1,6
Katillugit	92	20	95	21	82	17,7	62	14,1	72	16,2
Ukiumut toqusut katin-nerat	457		448		465		440		444	

Kisitsisit Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmi toqusimasut uppersaataat tunngavigalugit pissarsiaapput.

* Ukiunut tallimanut agguaqatigiissillugit

Takussutissiaq 30	Kalaallit Nunaanni inuit 100.000-inut naatsorsorlugit ukiumut toqusartut amerlassusiat							
Ukioq	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006	2007	2008	2009	
Amerlassutsit	17	15	13	14	16	11	12	

Takussutissiaq 31	Kalaallit Nunaanni inuit 100.000-inut naatsorsorlugit ukiumut imminortartut amerlassusiat							
Ukioq	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006	2007	2008	2009	
Amerlassutsit	83	95	88	102	69	64	71	

Takussutissiaq 32	2009-mi imminortarnermi periaasiusartut suaassutsinut ukioqassutsinullu naatsorsorlugit													
	0 – 14		15 – 24		25 - 34		35 - 44		45 - 54		55 +		Katillugit	
	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
Aallaalluni	0	0	6	1	1	0	1	0	0	0	2	0	10	1
Qimilluni	0	3	4	1	8	1	4	1	3	1	0	0	19	7
Ipitilluni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nakkakattarluni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Allatut	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	0
Katillugit	0	3	10	2	9	1	5	1	4	2	3	0	31	9

Takussutissiaq 33	Toqusut timaannik misissuinerit			
	2008		2009	
Ukioqassutsit/Qanoq iilluni toqusimanerit	Amerlassutsit	%	Amerlassutsit	%
Ajunaarnerit	20	4,5	25	5,6
Pissusissamisoortumik toqusut	373	84,8	364	82,0
Imminortut	36	8,2	40	9,0
Toqutsinerit	6	1,4	7	1,6
Ilisimanegangitsut	5	1,1	8	1,8
Katillugit	440	100	444	100

Takussutissiaq 34	Naartuersinnissamut akuersissutit tunniunneqartut amerlassusaat												
	♂				♀				Tamakkerlugit ♂+♀	Anaanaasup ukiui			Retslægerådet
	Ukioqassuseq			Katillugit ♂	Ukioqassuseq			Katillugit ♀		14 – 24	25 – 34	35>	
<1	1 – 4	5 >	<1		1 – 4	5 >							
Nanortalik	4			4	1	1		2	6	2	4		*1
Qaqortoq	3			3	5			5	8	7	1		
Narsaq					4			4		4			*1
Paamiut	1	1		2		1		1	3	2	1	½	
Nuuk	5			5	2	1		3	8	3	3	2	*1
Maniitsoq	1		1	2	1			1	3	2	1		
Sisimiut					5			5	5	3	2		
Aasiaat	1	1		2					2	2			
Ilulissat	1			1	3	1	1	5	6	3	3		*1
Upernavik	1			1					1	1			
Katillugit	13	2	1	16	20	3	1	24	40	27	11	2	*3

* Retslægerådimit nalinerneqassapput, naalungiarsuk 2800 g inorlugit oqimaassuseqarpat.